

УДК 373.3/5.016:811.111]:373.3/5.017.4”364”
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-3-56>

Наталія ЯЦИШИН,

orcid.org/0000-0002-3728-3679

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов гуманітарних спеціальностей

Волинського національного університету імені Лесі Українки

(Луцьк, Україна) yatsyshyn@vnu.edu.ua

Юлія КУЦЬ,

orcid.org/0009-0000-1795-8248

студентка II курсу факультету педагогічної освіти та соціальної роботи

Волинського національного університету імені Лесі Українки

(Луцьк, Україна) kucula435@gmail.com

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті розкрито проблеми національно-патріотичного виховання учнів на уроках англійської мови в початковій школі в умовах російсько-української війни. Наголошено на важливій ролі англійської мови у формуванні української ідентичності в сучасних умовах. Автором розглянуто напрями системної роботи, яку може проводити вчитель щодо формування громадянина-патріота, який діє на основі національних та європейських цінностей. Зазначено, що на уроках англійської мови вчитель може успішно формувати в школярів почуття приналежності та гордості за свій край і народ, використовуючи різноманітні методи й матеріали для навчання. Адже вивчаючи разом із мовою життя інших країн, учні можуть порівняти отриману інформацію з інформацією про культурний та суспільний розвиток рідної країни, вчать бачити її проблеми та успіхи, шукати шляхи її покращення. Сформована здатність говорити іноземною мовою про культуру свого народу формує і зміцнює почуття національної гідності, бо допомагає розповісти іноземним гостям про свою оселю, родину, країну, свій край, його історію, про цікаві географічні маршрути, наукові досягнення, твори мистецтва, традиції і звичаї. У статті висвітлено нові підходи й інноваційні форми та методи формування патріотичних почуттів молодших школярів на уроках англійської мови. Зокрема, акцентовано увагу на ефективності використання проєктного методу, під час роботи над яким учні створюють фотоколажі, плакати, туристичні проспекти тощо. Наголошено на важливій ролі краєзнавчого матеріалу, який повинен стати обов'язковою частиною при вивченні англійської мови, оскільки краєзнавство створює сприятливі умови для організації різних завдань творчого характеру, використання різноманітних елементів пошуку й дослідження. Також вказано на важливий вплив батьків у формуванні патріотичних цінностей особистості, адже виховання громадянськості, патріотизму у дитини відбувається у двох інститутах – у сім'ї та в школі. Тісна взаємодія цих двох інститутів забезпечує цілісність громадянського становлення особистості школяра.

Доведено, що запропоновані форми та методи навчання англійської мови сприятимуть національно-патріотичному вихованню молодших школярів в умовах російсько-української війни.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, патріотичні почуття, англійська мова, метод проєктів, краєзнавство.

Nataliia YATSYSHYN,

orcid.org/0000-0002-3728-3679

PhD in Pedagogy,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages for the Humanities

Lesya Ukrainka Volyn National University

(Lutsk, Ukraine) yatsyshyn@vnu.edu.ua

Yuliia KUTS,

orcid.org/0009-0000-1795-8248

student of the 2nd year of the Faculty of Pedagogical Education and Social Work

Lesya Ukrainka Volyn National University

(Lutsk, Ukraine) kucula435@gmail.com

NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION OF PUPILS IN ENGLISH LANGUAGE LESSONS IN PRIMARY SCHOOL IN THE CONDITIONS OF RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The article reveals the problems of national-patriotic education at the lessons of English in elementary school in the conditions of the Russian-Ukrainian war. The important role of English language in the formation of Ukrainian identity in modern conditions is emphasized. The author considered the areas of systematic work that a teacher can provide in order to form a patriotic citizen who acts on the basis of national and European values. It is noted that at the lessons of English, the teacher can successfully form in schoolchildren a sense of belonging and pride for their country and people, using various methods and materials for teaching. After all, studying the language of life in other countries, students can compare the information they receive with information about the cultural and social development of their native country, learn to see its problems and successes, and look for the ways to improve it. And the formed ability to speak in a foreign language about the culture of one's people forms and strengthens a sense of national dignity, because it helps to tell foreign guests about one's home, family, country, region, its history, about interesting geographical routes, scientific achievements, works of art, traditions and customs. The article highlights new approaches and innovative forms and methods of forming patriotic feelings of younger schoolchildren. In particular, attention is focused on the effectiveness of using the project method, during which pupils create photo collages, posters, tourist brochures, etc. The important role of local history material, which should become a mandatory part of learning English, is emphasized, since local history creates favorable conditions for the organization of various tasks of a creative nature, the use of various elements of search and research. It is also pointed out the important influence of parents in the formation of patriotic values of an individual, because the upbringing of citizenship and patriotism in a child takes place in two institutions – in the family and at school. The close interaction of these two institutions ensures the integrity of the civil formation of the student's personality.

It has been proven that the proposed forms and methods of teaching English will contribute to the national-patriotic education of younger schoolchildren in the conditions of the Russian-Ukrainian war.

Key words: national-patriotic education, patriotic feelings, English language, project method, local history.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна згуртувала, мобілізувала український народ, спонукала усвідомити свою ідентичність, національну унікальність і самодостатність, законне і невід'ємне право бути господарем на власній землі. В сучасних умовах нелегких випробувань велике значення має система виховання, спрямована на формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей (Шаповалова, 2020). У Концепції «Нової української школи» основну увагу приділено національно-патріотичному вихованню молоді (Концепція Нової української школи, 2016). Патріотизм сьогодні є нагальною потребою держави, якій необхідно, щоб учні стали національно свідомими громадянами, здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі. В Державному стандарті початкової освіти серед ключових компетентностей виокремлено «здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування» (Державний стандарт початкової освіти, 2018).

У контексті російсько-української війни розширення міжнародних зв'язків, створення

умов для входження України у світовий освітній, економічний, політичний простір робить англійську мову реально затребуваною нашою державою, суспільством, особистістю. Сьогодні англійська мова розглядається як засіб спілкування, взаєморозуміння й взаємодії людей, пізнання інших національних культур, розвитку особистості. У цьому контексті предмет «Англійська мова» займає особливе місце і проблема національно-патріотичного виховання на уроках англійської мови в початковій школі є на сьогодні актуальною.

Аналіз досліджень. Аналіз педагогічної літератури доводить, що питання національно-патріотичного виховання на уроках англійської мови в початковій школі в сучасних умовах став об'єктом дослідження вітчизняних науковців і дидактів М. Богачик, Ю. Овсієнко, І. Шаповалової та ін.

Мета дослідження полягає у здійсненні цілісного аналізу проблеми національно-патріотичного виховання на уроках англійської мови в початковій школі в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Національно-патріотичне виховання школярів початкових класів здійснюють шляхом упровадження відповідних ціннісних компонентів у зміст навчальних предметів. У початковій школі громадянська компетентність є міждисциплінарною та повинна інтегруватись у всі навчальні предмети з метою належної соціалізації особистості, набуття нею

громадянських якостей, дотриманням соціальних правил і норм.

Учитель іноземної мови, завдяки комунікативній спрямованості предмета, отримує широкі можливості у вихованні патріотизму, громадянської позиції, високих моральних якостей школярів. Сприяє цьому використання навчального матеріалу українознавчого характеру. Завдяки використанню такого матеріалу виконуються два важливих завдання: 1) забезпечується компаративний підхід до викладання іноземної мови, суть якого полягає в умінні учня проводити мовні паралелі, аналізувати, зіставляти та порівнювати явища та реалії іншомовної культури з рідною; 2) навчальний матеріал наповнюється образами та символікою української культури.

Ю. Овсієнко зазначає: «Розвиваючи патріотичні якості в учнів під час вивчення іноземної мови, вчитель повинен враховувати вікові особливості дітей і передбачати їх розвиток на різних етапах дорослішання. На уроках англійської мови в учнів молодшого шкільного віку вчитель повинен формувати здатність дитини виокремлювати себе як члена родини, учня у класному колективі, жителя свого рідного міста чи села, повинен виховати в дитині любов до рідного дому, вулиці, до рідної мови, побуту та традицій» (Овсієнко, 2018: 3).

У типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О. Я. Савченко запропоновані такі теми, які спрямовані на формування патріотичних почуттів учнів: «Я, моя родина і друзі», «Помешкання», «Природа», «Харчування», «Подорож по Україні та до країни виучуваної мови», «Свята і традиції України та країни виучуваної мови» (Савченко, 2018).

Чималий вплив на виховання патріотичних цінностей особистості мають батьки учнів, адже виховання громадянськості, патріотизму у дитини відбувається у двох інститутах – у сім'ї та в школі. Тісна взаємодія цих двох інститутів забезпечує цілісність громадянського становлення особистості школяра.

У 1-му класі учні вчать знайомитись, представляти членів своєї родини і друзів та на питання «Where are you from?» з гідністю відповідати «I am from Ukraine».

У 2-му класі розширюються знання з теми «Я, моя родина і друзі». Зворот «I have got...» краще запам'ятовується віршовано:

I have got a mother	Mother, father,
I have got a father,	Sister, brother,
I have got a sister,	Hand in hand
I have got a brother.	With one another.

Останній рядок варто замінити на «We live in our Motherland».

На одному з уроків англійської мови у 2-му класі, під час вивчення теми «Я, моя родина і друзі» доцільно запропонувати учням принести світлина із сімейного альбому, де присутні члени родини – тато, мама, тітка, дядько, двоюрідний брат чи сестра та ін. Діти спочатку ознайомлюються з новою лексикою, а потім, за допомогою фото рідних, можуть назвати та познайомити своїх однокласників з членами родини. Можливо в когось з учнів тато, брат чи дядько захищає нашу країну від російських загарбників.

Тема «Свята і традиції» дозволяє звернути увагу на український фольклор і напередодні Дня Святого Миколая вивчити відому українську пісню: «Ой, хто, хто Миколая любить...» в англійському варіанті:

DEAR ST. NICHOLAS

Children who, who loves dear St. Nicholas,

Children who, who obeys St. Nicholas

Chorus: They're the ones that won't be missed,
And their wishes will be blessed

By St. Nicholas

Лексична компетентність у 2-му класі пов'язана з темою «Природа». Крім назв пір року, учні засвоюють речення типу: It is hot. It is snowing. Варто запропонувати другокласникам використовувати мапу України, вивчити патріотичний вірш:

In Odesa it is raining,

In Dnipro the sky is blue,

In Kharkiv it is snowing

And in Lviv it's snowing, too.

У 3-му класі вивчаючи тему «Я, моя родина і друзі», учням доцільно запропонувати творче завдання: створення власного міні-постеру «My Family Tree». Під час виконання цього завдання збагачується лексичний запас та покращуються навички вживання присвійного відмінка. Також учні отримують позитивні виховні емоції ціннісного ставлення до свого роду.

У 4-му класі вивчаючи тему «Помешкання», варто звертати увагу учнів на будинки в українському стилі сільської місцевості, що сприяє формуванню почуття поваги до домівок батьків і дідів.

Під час вивчення матеріалу з теми «Свята і традиції» учні ознайомлюються з календарно-обрядовою культурою Великобританії та порівнюють її з українською. Зокрема порівнюють особливості святкування Різдва, Великодня, Нового року. Знайомлячись із святковими традиціями зарубіжних ровесників, учні обговорюють традиції святкування у власній родині, виготовляють листівки до новорічних свят.

Під час вивчення теми «Подорож до англійських країн» учні ознайомлюються з державною символікою України та Великобританії, розфарбовують державні прапори, герби цих країн.

Вивчаючи тему «Подорожі», варто запропонувати учням не тільки віртуально відвідати англійські країни, але й влаштувати віртуальну подорож до столиці України.

Такий прийом як «порівняння» створює патріотичну атмосферу. Вивчаючи вживання ступенів порівняння прикметників, учні складають різні речення, серед них: «Kyiv is bigger than Paris» або «Kyiv is older than Washington», які завжди викликають позитивні емоції. Обов'язок вчителя – забезпечити толерантне порівняння. Для порівняння Лондона і Києва учні заповнюють діаграму Венна (схожість вказують в області перетину двох кругів, відмінності розташовують у зовнішніх областях).

У 4-му класі учні вчаться відповідати на питання: *Wheredoyoulive? Whatsyouraddress?* На жаль, сучасні школярі недостатньо знають пам'ятки свого міста. Для формування та розвитку комунікативних умінь, виховання патріотичних почуттів, доцільно запропонувати учням розробити інформаційний короткостроковий проєкт для 4 класу «Місто, в якому живу».

Як зауважує М. Богачик, «метод проєктів підвищує мотивацію учнів; інтегрує усі види мовленнєвих умінь; передбачає застосування нових знань, спираючись на засвоєний раніше матеріал; сприяє формуванню міжособистісних відносин завдяки роботі в команді, групі чи індивідуально; спонукає відповідально ставитися до своїх обов'язків; розвиває уміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для виконання конкретних завдань; розвиває критичне мислення, креативність, ініціативність та творчість; сприяє розвитку навичок самоконтролю та самоосвіти, незалежності, впевненості у власних силах, розширює автономію учнів» (Богачик, 2019: 5).

Пізнавальним аспектом проєктної діяльності на уроці англійської мови є збільшення обсягу

знань про особливості культури своєї країни, знайомство з визначними пам'ятками рідного міста. Завдання проєкту: 1. Зібрати інформацію про пам'ятки рідного міста. 2. З'ясувати, чим відомі ці пам'ятки. 3. Знайти коротку історіюпам'яток. Учні отримують завдання створити маршрут для туристів про відомі місця рідного міста. Одна група отримує завдання розробити віртуальну екскурсію містом. Друга група учнів шукає інформацію про визначні пам'ятки рідного міста. Третя група отримує завдання скласти маршрут подорожі використовуючи мапу. Результати роботи обговорюються на уроці. Учні представляють заготовлені фотографії та інформацію. Результатом проєктує маршрут у вигляді інтерактивної мапи з інформацією для туристів та брошура з детальною інформацією про визначні пам'ятки міста. У ході роботи над такими проєктами учні створюють фотоколажі, плакати, туристичні проспекти, які закликають берегти природу рідної землі, привертають увагу до екологічних проблем, спонукають до практичних кроків збереження довкілля.

Краєзнавчий матеріал повинен стати обов'язковою частиною при вивченні іноземної мови. Краєзнавство створює сприятливі умови для організації різних завдань творчого характеру, застосування в навчальній роботі різноманітних елементів пошуку й дослідження, широкого використання місцевих джерел. Також, краєзнавство відкриває широкі можливості для самостійної діяльності учнів, для пошуку, дослідження й навіть невеликого відкриття. Це викликає у школярів глибокий інтерес до історії краю, країни, прагнення до знань.

Висновки. Отже, під час вивчення англійської мови в початковій школі втілюється один із головних принципів національно-патріотичного виховання – принцип інтеркультурності, що передбачає необхідність інтеграції української національної культури у контекст загальнодержавних, європейських і світових цінностей, у загальнолюдську культуру.

У процесі національно-патріотичного виховання повинні забезпечуватись передумови для формування особистості, яка поважає та дотримується національних ідей і водночас відкрита до інших культур, ідей та цінностей. Лише така особистість спроможна зберегти свою національну ідентичність, оскільки вона глибоко розуміє національну культуру як невід'ємну складову культури світової.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Англійська мова. 1–4 класи : типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко (іноземні мови). URL: <https://znayshov.com/FR/12883/610.pdf> (дата звернення: 16.02.2024).
2. Богачик М. С. Особливості застосування сучасних методів навчання англійської мови в початковій школі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5. С. 114–116.
3. Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.02.2024).
4. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 18.02.2024).
5. Овсієнко Ю. Патріотизм на уроках іноземної мови : співпраця з батьками. *Сучасна школа України*. 2018. № 3. С. 34–35.
6. Шаповалова І. А. Впровадження концепції національно-патріотичного виховання на уроках англійської мови. *Традиційні та інноваційні підходи у сфері сучасних педагогічних досліджень* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 берез. 2020 р.). URL: <https://genezum.org/library/vprovadjennya-konceptii-nacionalno-patriotichnogo-vyhovannya-na-urokah-angliyskoi-movy> (дата звернення: 16.02.2024).

REFERENCES

1. Anhliiska mova. 1–4 klasy : typova osvitiia prohrama, rozroblena pid kerivnytstvom O. Y. Savchenko (inozemni movy) [English language. Grades 1–4: a typical educational program developed under the leadership of O. Y. Savchenko (foreign languages)]. URL: <https://znayshov.com/FR/12883/610.pdf> [in Ukrainian]
2. Bohachyk M. S. (2019) Osoblyvosti zastosuvannia suchasnykh metodiv navchannia anhliiskoi movy v pochatkovii shkoli [Peculiarities of using modern methods of teaching English in primary school] *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia": Serii "Filolohiia"*. Ostroh : Vyd-vo NaUOA. Scientific notes of the National University "Ostroh Academy": Series "Philology". Ostroh : NaUOA, 5. 114–116. [in Ukrainian].
3. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity : zatv. Postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.02.2018 r. № 87 [State standard of primary education]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]
4. Kontseptsiiia Novoi ukrainskoi shkoly [Concept of the New Ukrainian School] URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian]
5. Ovsienko Y. (2018) Patriotyzm na urokakh inozemnoi movy : spivpratsia z batkamy [Patriotism in foreign language lessons: cooperation with parents] *Suchasna shkola Ukrainy. Modern school of Ukraine*, 3. 34–35. [in Ukrainian].
6. Shapovalova I. A. (2020) Vprovadzhennia kontseptsii natsionalno-patriotichnogo vykhovannia na urokakh anhliiskoi movy. [Implementation of the concept of national-patriotic education in English lessons] *Traditsiini ta innovatsiini pidkhody u sferi suchasnykh pedahohichnykh doslidzhen : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. Traditional and innovative approaches in the field of modern pedagogical research: materials of the All-Ukrainian. science and practice conf.* URL: <https://genezum.org/library/vprovadjennya-konceptii-nacionalno-patriotichnogo-vyhovannya-na-urokah-angliyskoi-movy> [in Ukrainian].